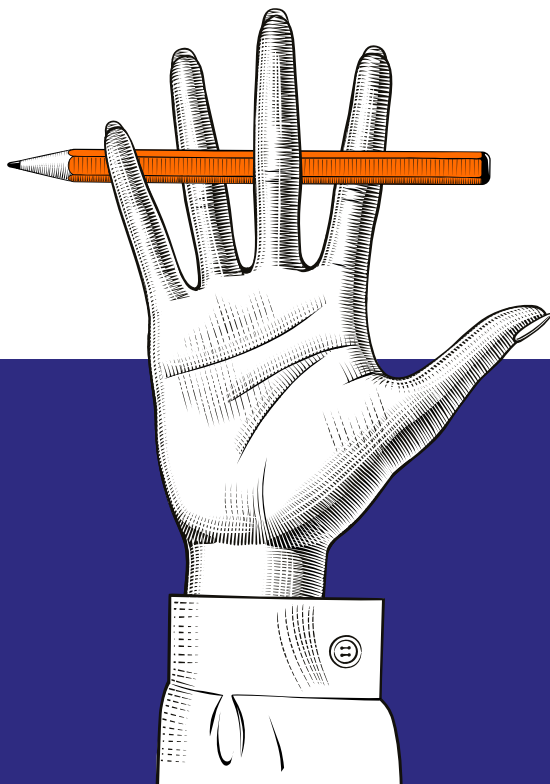

/ Goed schrijfonderwijs: cruciaal voor het leren

HANDREIKING HELPT SCHOLEN OM HUN SCHRIJFONDERWIJS TE VERSTERKEN

Een goede schrijfvaardigheid ondersteunt het leren en ontwikkelen. Het huidige schrijfonderwijs helpt leerlingen echter nog onvoldoende vooruit, zegt Marleen van der Lubbe van de Inspectie van het Onderwijs. Anke Herder van SLO legt uit hoe de nieuwe *Handreiking Schrijfonderwijs op peil* scholen kan helpen om tot effectief schrijfonderwijs te komen. Schoolleider Charlotte Medendorp denkt dat de handreiking en bijbehorende reflectiewijzer daarvoor genoeg houvast bieden.

Schrijven is al lang een ondergeschoven kindje in het onderwijs, zegt Anke Herder van SLO. “Terwijl een goede schrijfvaardigheid essentieel is. Door te schrijven kunnen leerlingen hun gedachten en ideeën verwoorden en laten zien wat ze weten. Schrijfvaardigheid is ook belangrijk om je te kunnen redden in deze geletterde maatschappij. Er ligt momenteel veel nadruk op lezen, maar schrijven is net zo belangrijk.”

Dat vindt ook Marleen van der Lubbe, programmamanager bij de Inspectie van het Onderwijs. “Schrijven hoort bij de basisvaardigheden. Het is een belangrijke sleutel tot onderwijssucces, omdat je bijna alles via lezen en schrijven leert en verwerkt. Leren schrijven heeft ook een positief effect op de leesvaardigheid. Het maken van samenvattingen, formuleren van vragen en antwoorden daarop en het schrijven naar aanleiding van een gelezen tekst komt ten goede aan het leesbegrip.” De prestaties bij schrijven zijn tussen 2009 en 2019 stabiel gebleven, vertelt zij, maar te weinig leerlingen halen bij het verlaten van het primair onderwijs ook op dit vlak niveau 1F en vooral 1S (zie kader).

Referentiekader taal

Voor het einde van het po zijn twee referentieniveaus gedefinieerd: het fundamentele niveau 1F en het streefniveau 1S. Voor taal geldt: 1S=2F. De commissie-Meijerink schatte in dat 1F voor 75% van de leerlingen haalbaar zou moeten zijn en 1S/2F voor 50% van hen. Momenteel beheerst einde po 73% minimaal 1F voor schrijfvaardigheid en 28% ook het streefniveau 1S/2F. Einde sbo is dit respectievelijk 33% en 9%.

“Schrijfvaardigheid is belangrijk om je te kunnen redden in deze geletterde maatschappij”

‘Lastig’

Voor haar peilingsonderzoek schrijfvaardigheid liet de inspectie leerlingen verschillende schrijfopdrachten maken, bevroeg zij uitgebreid leerlingen, leerkrachten en schoolleiders en woonden inspecteurs lessen bij. Conclusie: scholen vinden het lastig om invulling te geven aan het schrijfonderwijs. “Omdat het een complexe vaardigheid is”, denkt Marleen, “én omdat scholen maar beperkt zicht hebben op waar hun leerlingen staan. Dan kun je ook moeilijk bepalen of de resultaten naar verwachting zijn en je onderwijs hierop afstemmen.”

Dat beaamt Charlotte Medendorp, directeur van Educatief Cluster De Drie Vijvers in Milsbeek en Sterrenschool EigenWijs in Middelaar, ten zuiden van Nijmegen. “Er is de laatste jaren veel aandacht gegaan naar lezen en rekenen. Dat is qua leerdoelen goed te overzien. Schrijfvaardigheid is heel breed en sommige onderdelen zijn niet zo goed te testen. Wat is bijvoorbeeld een goed opstel? Dat hangt van de opdracht af. Je moet een opdracht geven die past bij de leeftijd van de kinderen. En hoe beoordeel je die? Ik zie binnen mijn eigen school allerlei varianten: mensen die op inhoud beoordelen, op inhoud en opbouw, en op technisch schrijven en spelling.”

Gesprek op gang brengen

Precies voor dit soort knelpunten werden de *Handreiking Schrijfonderwijs* en de *Reflectiewijzer Schrijfonderwijs* ontwikkeld. Scholen kunnen de reflectiewijzer gebruiken om te reflecteren op hun schrijfonderwijs en daarvoor een visie te ontwikkelen. “Met behulp van de vragen uit de reflectiewijzer komt het onderlinge gesprek op gang over schrijfonderwijs: of je doelgericht bezig bent, of er onderlinge afstemming is, over hoe je zorgt voor doorgaande lijnen”, legt Anke uit. De reflectiewijzer geeft ook praktische suggesties, die verder zijn uitgewerkt in de handreiking. Charlotte, die meedacht over de

reflectiewijzer: “Ik vind de rubricering van al die aspecten van schrijfonderwijs heel verhelderend. Je kijkt naar je doelgroep en bepaalt welke functie voor welke leerlingen het meest belangrijk is. De wat betere leerlingen in de bovenbouw kunnen veel kwijt in de expressieve functie, terwijl je bij kinderen met minder bagage eerder gaat werken aan de communicatieve functie. De reflectiewijzer geeft ook tips, bijvoorbeeld om aan *peer response* te doen. Dat doen wij nooit bij schrijfonderwijs, terwijl we de kinderen wel elkaars rekenwerk laten nakijken.”

Uit het peilingsonderzoek schrijfvaardigheid van de inspectie blijkt dat leerkrachten graag meer grip willen krijgen op de voortgang van individuele leerlingen. De samenstellers van de handreiking willen leerkrachten ook handvatten aanreiken om anderstalige leerlingen beter te begeleiden. Die aspecten zijn lastig bij het vak schrijfvaardigheid, zegt Charlotte. “Schrijven vraagt om een wat uitgebreider instrumentarium en een hogere vaardigheid. Als je taal moeilijk vindt, is het ook moeilijker om daar iets mee te doen. Schrijven is actief, dat is moeilijker dan luisteren. Het gaat om een combinatie van handelingen. Dat is zéker lastig voor de wat zwakkere leerlingen, en ook moeilijk voor de leerkracht om goed te begeleiden.” Daar komt de handreiking met allerlei aanwijzingen aan tegemoet. Eén tip is om leerlingen een schrijfdossier te laten aanleggen. Anke: “Als je leerlingen in verschillende leerjaren teksten laat schrijven en verzamelen, geeft dat veel meer houvast.” Nog een tip, die geldt voor alle doelgroepen: je kunt beter in een schooljaar het schrijven van een paar teksten grondig behandelen, dan allerlei verschillende schrijfopdrachten geven.

Naar evenwichtig schrijfonderwijs

Maar het belangrijkste doel van de handreiking is om scholen te helpen bij het vormgeven van meer evenwichtig schrijfonderwijs. Leraren besteden vooral aandacht aan het genereren van ideeën, het formuleren, spelling en grammatica. Marleen: “De latere fases van het schrijven, vooral de revisie en evaluatie, komen veel minder aan bod. Juist dan kun je een kwaliteitsslag maken. Ik zag eens een filmpje waarin een leerling een recept had geschreven en een andere leerling dat gerecht moest »

bereiden. Op zo'n moment ontdek je als schrijver wat de kwaliteit van je tekst is en hoe je die kunt aanscherpen." Als je weinig aandacht schenkt aan revisie en evaluatie, komen leerlingen bovendien niet toe aan het conceptualiseren: het leggen van verbanden tussen begrippen uit hun tekst, waardoor hun inzicht groeit. "Terwijl deze vorm van schrijvend leren een grote rol kan spelen bij wereldoriëntatievakken", zegt Marleen.

Een opmerkelijke conclusie van het peilingsonderzoek is dat het werken zonder taalmethode in geringe mate positief samenhangt met de schrijfvaardigheid van leerlingen. Hoe verklaar je dat? "Als je taalmethodes volgt, ben je eigenlijk voortdurend bezig met korte schrijftaken", zegt Anke. "Die staan vaak los van waar leerlingen verder mee bezig zijn. Het zou kunnen dat scholen die de methodes loslaten, werken met functionele, betekenisvolle contexten. Bijvoorbeeld door leerlingen te laten schrijven in het kader van een project. Dat is vaak ook motiverender voor leerlingen." Het is wel belangrijk, zegt zij, dat leerkrachten doelgericht werken aan schrijfvaardigheid, waarbij de kerndoelen en referentieniveaus leidend kunnen zijn. Daarvoor biedt de handreiking tips en aanknopingspunten.

"Als je taalmethodes volgt, ben je eigenlijk voortdurend bezig met korte schrijftaken"

Tekstgenres

Als leerkrachten inzicht hebben in verschillende tekstgenres, kan dat het schrijfonderwijs verrijken. Anke: "Inzicht in de talige kenmerken van een genre, bijvoorbeeld een beschrijving, een instructie of een betoog, helpt leerlingen bij het schrijven." Als een leerkracht ook nog eens plezier uitstraalt in schrijven, geeft dat helemaal een goede impuls. "Eigenlijk zouden we hier op de pabo al in moeten investeren", vindt Anke.

De aandacht voor schrijfonderwijs zou bij voorkeur onderdeel moeten zijn van het taalbeleid van de school. Anke: "Voor dat beleid is het hele team verantwoordelijk, maar een taalcoördinator kan helpen om dit goed van de grond te krijgen. Die zorgt dat collega's in gesprek raken, dat er bijvoorbeeld een doorgaande leerlijn komt en dat leerkrachten leerlingen op een eenduidige manier begeleiden in hun schrijfontwikkeling. Taalbeleid kan zo een impuls geven aan het schrijfonderwijs. Mogelijk vraagt dat om extra professionalisering binnen het team. De handreiking biedt hiervoor een goede start en allerlei verwijzingen naar vakliteratuur en goede praktijkvoorbeelden."

Tijd voor een schrijffoffensief

Marleen: "De reflectiewijzer helpt leerkrachten om aan de hand van een aantal vragen meer zicht te krijgen op waar ze staan met hun schrijfonderwijs. En vervolgens krijgen ze met de handreiking een aantal heel concrete aangrijpingspunten om hun schrijfonderwijs te verbeteren. Elke school kan daar punten uit pakken die bij hun situatie aansluiten. De leerkrachten krijgen ondersteuning bij aspecten die ze lastig vinden en de school kan zich richten op de juiste aandachtspunten en echt een slag maken."

Anke: "Er ligt een leesoffensief, maar wat mij betreft komt er ook een schrijffoffensief. Die twee zouden liefst één geheel moeten vormen." /

Meer informatie:

Peilingsonderzoek schrijfvaardigheid: www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/schrijfvaardigheid-einde-sbo

Reflectiewijzer Schrijfonderwijs. Het schrijven van teksten in het (speciaal) basisonderwijs: www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/peil-onderwijs/schrijfvaardigheid-einde-sbo/reflectiewijzer

Handreiking Schrijfonderwijs op peil

De handreiking bestaat uit drie hoofdstukken die scholen, afhankelijk van hun behoefte, los kunnen gebruiken. Het hoofdstuk *Visie en doorgaande leerlijn* bespreekt opvattingen over schrijfonderwijs, doelen en doorgaande leerlijnen. Het onderdeel *Onderwijsleeractiviteiten voor schrijven* gaat over het creëren van een stimulerend onderwijsklimaat en effectief schrijfonderwijs, met aandacht voor betekenisvolle, communicatieve schrijfoopdrachten, -strategieën, leerkrachtgedrag, genres en samenhang met andere leergebieden. Het hoofdstuk *Zicht op schrijfontwikkeling* geeft informatie over formatief evalueren, het volgen van de schrijfvaardigheidsontwikkeling en het beoordelen van teksten.

www.slo.nl/publicaties/@18351/schrijfonderwijs-peil